

К. С. Тітков

НАГЛЯД ПРОКУРОРА ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Досліджуються проблеми прокурорського нагляду за виконанням закону на стадії порушення кримінальної справи. Запропоновані заходи, спрямовані на вдосконалення законодавства про прокурорський нагляд, а також кримінально-процесуального законодавства щодо початкової стадії кримінального процесу.

Ключові слова: прокурорський нагляд, порушення кримінальної справи, приймання, реєстрація, розгляд заяв, повідомлення про злочин.

Исследуются особенности и тенденции, а также объем полномочий прокурора при осуществлении надзора по соблюдению законов в стадии возбуждения уголовного дела. Разработаны предложения, направленные на совершенствование законодательства о прокурорском надзоре, а также уголовно-процессуального законодательства, в отношении начальной стадии уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: прокурорский надзор, возбуждение уголовного дела, прием, регистрация, рассмотрение заявлений, сообщение о преступлении.

The author has analysed the problems of the prosecutor's supervision over the observance of the law at the stage of initiating of a criminal case. The suggested ways are directed at the perfection of the legislation on the prosecutor's supervision and the perfection of the criminal and procedural legislation.

Key words: prosecutor's supervision, initiating of a criminal case, taking, registering, examining of the applications, reports about crimes.

Нагляд за виконанням законів на стадії порушення кримінальної справи виступає частиною ширшого спрямування діяльності прокуратури — нагляду за досудовим слідством і дізнанням, що виступає відносно самостійною сферою роботи прокурора.

В. С. Зеленецький правильно визначає першочергове значення стадії порушення кримінальної справи в забезпеченні безумовного реагування зі сторони компетентних органів на злочинний акт, що став їм відомий¹. Тому порушення кримінальної справи можна розуміти в чотирьох значеннях: 1) як самостійний інститут кримінально-процесуального права; 2) стадія кримінального процесу; 3) кримінально-процесуальна діяльність компетентних суб'єктів, пов'язана з перевіркою певних джерел інформації про злочин і прийняття процесуального рішення; 4) це процесуальне рішення.

Стадія порушення кримінальної справи характеризується тим, що до прийняття кінцевого рішення компетентними органами у межах цієї стадії здійснюється певна діяльність. У зв'язку з цим виникає концепція дослідчого кримінального процесу².

Стадія порушення кримінальної справи — це стадія кримінального процесу, у межах якої органи дізнання, слідчий, прокурор, суддя приймають, реєструють, перевіряють і виступають заяв та повідомлення про злочини. Дана вимога активної діяльності щодо виявлення злочинів прямо впливає із положень кримінально-процесуального закону про обов'язок прокурора, слідчого, органу дізнання приймати заяви і та повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини (ч. 1 ст. 97 КПК), а також про обов'язок органів дізнання вживати необхідних оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину й осіб, що його вчинили (ч. 1 ст. 103 КПК).

Прокурору потрібно перевірити, чи повністю були зареєстровані сигнали про вчинені злочини з тим, щоб жоден злочин не залишився нерозкритим і жодна особа, що вчинила злочин, не залишилася непокараною згідно з законом. Одним із наслідків прийняття

заяви чи повідомлення про злочин може бути порушення кримінальної справи. У зміст нагляду за законністю порушення кримінальної справи входить перевірка вимог закону про обов'язок суб'єктів кримінального провадження прийняти заяву, повідомлення про вчинений злочин, що готується чи вчиняється, їх своєчасну реєстрацію, облік і вирішення. На заяву чи повідомлення приймається передбачене законом рішення в строк не більше 3-х днів з дня отримання, а в виняткових випадках — не більше 10-ти днів. Враховуючи таку правову регламентацію цієї діяльності, вважається доцільним проводити її періодичні перевірки — не рідше одного разу на десять діб. У випадку надходження до прокуратури скарг про неправильне чи несвоєчасне вирішення конкретним органом дізнання чи слідчим заяв і повідомлень про злочини перевірку таких скарг потрібно проводити протягом трьох діб, після чого повідомити заявника про прийняте прокурором рішення.

Прокурор перевіряє, чи дійсно вимагалася перевірка заяв і повідомлень про злочини, чи проводилась ця перевірка шляхом витребування необхідних матеріалів, отримання пояснень, чи з порушенням вимог закону відповідними органами проводились слідчі дії (слідчий огляд, відібрання пояснень і т. п.). Найчастіше в процесі таких перевірок порушуються вимоги закону про недопустимість проведення слідчих дій до порушення кримінальної справи. Із вказаних правил закон встановлює лише такі винятки — провадження огляду місця події та арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку з метою запобігти злочину.

Відповідно до закону за заявою чи повідомленням, що надійшло, крім порушення кримінальної справи, ще може бути прийняте одне з таких рішень: 1) про відмову в порушенні кримінальної справи; 2) про передачу заяви чи повідомлення за належністю.

Прийняття рішення у вигляді порушення кримінальної справи можливе за умови виконання вимог закону, що встановлюють приводи й підстави для такого рішення, а також відтворюють і визначають обставини, що виключають провадження у справі. Приводами до порушення кримінальної справи є джерела, з яких орган дізнання, слідчий прокурор, суд чи суддя отримують дані про вчинені чи підготовлювані злочини: 1) заяви і скарги; 2) повідомлення представників, юридичних і посадових осіб; 3) статті, замітки і листи та інші повідомлення в пресі; 4) явка з повинною; 5) безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором чи судом ознак злочину.

Усі перераховані приводи, крім безпосереднього виявлення ознак злочину, за суттю охоплюються терміном «заяви і повідомлення». До заяв про злочин належить і скарга потерпілого (ст. 27 КПК України), що стосується справ приватного обвинувачення (ст. 125, ч. 1 ст. 126, ст. 356 КК України). Необхідність перевірки законності скарги як приводу до порушення кримінальної справи має важливе значення у справах приватного обвинувачення^{1*}. Реалізація зазначених зобов'язань спонукає органи дізнання та досудового слідства до виявлення та встановлення ознак злочину.

Чинне кримінально-процесуальне законодавство визначає загальні правила порушення кримінальної справи, яких повинні додержуватися всі органи і посадові особи, уповноважені на таке рішення: 1) це лише належний суб'єкт (прокурор, слідчий, орган

* Так, у відповідності до п. 4.5.3. наказу МВС України № 400 від 14 квітня 2004 року «Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються» заяви, що надійшли до органу внутрішніх справ про злочини, передбачені ст. 125 ч. 1 ст. 126, а також ст. 356 КК України, коли кримінальна справа порушується не інакше як за скаргою потерпілого, надсилаються до суду, на його вимогу, разом з матеріалами перевірки. У цих справах дізнання і досудове слідство не проводиться/ Наказ МВС України № 400 від 14 квітня 2004 року «Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються».

дізнання, суд, суддя); 2) за наявності передбачених законом приводів і достатніх підстав; 3) за відсутності обставин, які виключають провадження у справі (ст. 6 КПК України).

Прокурор самостійно або за допомогою надання вказівок підпорядкованим йому посадовим особам прокуратури вирішує питання про порушення кримінальної справи у випадках, коли повідомлення про злочин надійшло в прокуратуру, а також коли така можливість виникла при здійсненні нагляду за дотриманням законів.

Термін «відмова в порушенні кримінальної справи» адекватно відображає зміст даного поняття, поєднуючи в собі інформацію і про факт відмови заявникові в його проханні щодо порушення справи, про закінчення стадії порушення кримінальної справи^{2**}. Метою рішення про відмову в порушенні кримінальної справи можна визначити як констатацію факту відсутності між державою і громадянами негативних кримінально-правових відносин, обов'язок констатації якого випливає зі змісту ч. 1 ст. 99 КПК, у якій говориться: «За відсутності підстав до порушення кримінальної справи прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя своєю постановою відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що повідомляють зацікавлених осіб і підприємства, установи і організації». «Відсутність підстав» — як відсутність достатніх даних, які вказують на наявність у діянні ознак злочину.

У ст. 94 КПК України зазначається про те, що «справа може бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину». Водночас при розгляді диспозицій ст. 94 і ст. 99 КПК вказані підстави відмови в порушенні справи не охоплюють ті випадки, коли при перевірці первинних матеріалів не встановлені достатні дані, які вказують на ознаки злочину.

Процес прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи складається з двох етапів. На першому проводиться збір, перевірка і оцінка доказової інформації. Другий етап полягає в прийнятті самого рішення на основі оцінки встановлених обставин з точки зору наявності чи відсутності ознак вказаних у законі. На підставі викладеного, а також предмета доказування та його меж у кримінальному процесі важливим для теорії кримінального процесу є визначення предмета доказування на стадії порушення кримінальної справи та визначення кола обставин і їхньої обсяг, достатній для прийняття рішення про відмову в порушенні.

Враховуючи положення ст. 64 КПК України, пропонуємо внести в її зміст доповнення, а саме щодо обставин, які підлягають доказуванню при прийнятті рішення про відмову в порушенні кримінальної справи слід віднести наступні: а) наявність чи відсутність передбачених законом дії чи бездіяльності, часу, місця та обстановки їх вчинення; б) винність чи невинність особи, яку підозрюють у вчиненні злочину, мотив і мету злочину; в) вид, розмір і тяжкість шкоди, яку було чи могло бути заподіяно безпосередньо злочинцем; г) обставини, які обтяжують, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність, виключають чи зупиняють провадження в кримінальній справі; д) обставини, які характеризують особу потерпілого, особу підозрюваного у вчиненні злочину; е) причини і умови, які сприяли його вчиненню.

^{**} Рішення про відмову в порушенні кримінальної справи має підсумковий характер. Направляючи заяву або повідомлення до відповідного державного органу, ініціатор кримінального процесу порушує питання про наявність або відсутність підстав до порушення кримінальної справи. Орган дізнання, отримавши заяву (повідомлення), зобов'язаний розв'язати це питання і дати відповідь на нього. А оскільки в заяві (повідомленні) говориться про діяння як про злочин, то посадові особи зобов'язані розв'язати основне у даному разі питання — про існування між державою і громадянами негативних кримінально-правових відносин. Дослідивши цю проблему в межах стадії порушення справи, орган дізнання, приймаючи рішення про відмову в порушенні кримінальної справи, констатує відсутність таких відносин.

Слідча практика показує, що від правильного визначення напрямку і обсягу перевірочних дій залежить обґрунтованість порушення кримінальної справи. Хоча в законі (ст. 97 КПК України) і вказано, що по заявах і повідомленнях, які надійшли, можуть бути витребувані необхідні матеріали й отримані пояснення, практично для встановлення підстав до порушення кримінальної справи нерідко цих перевірочних дій виявляється не достатньо. Тому необхідно процесуальний порядок перевірки первинних матеріалів і повідомлень про злочини для встановлення підстав до порушення кримінальної справи визначити ширше, ніж це передбачено в ст. 97 КПК України. На підставі вивчення нами 250 матеріалів про відмову в порушенні кримінальної справи було встановлено, що у 29 % виконувалися слідчі дії під час проведення перевірки (з них відносно всіх слідчих дій 38 % — огляд живих осіб, 16 % — огляд транспорту, 13 % — особистий обшук, 23 % — експертиза (наркотична, судово-медична, авто-технічна) 14 % — допит).

З метою суттєвого поліпшення якості та об'єктивності прийняття такого рішення, як відмова в порушенні кримінальної справи, необхідно законодавчо розширити перелік слідчих дій (допит, судово експертиза), проведення яких можливе до порушення кримінальної справи, забезпечить уникнення непотрібного дублювання даних процесуальних актів (на практиці пояснення громадян і їх подальший допит в якості свідка мають аналогічний зміст; це саме стосується і висновку спеціаліста (акта судово-медичного дослідження), які практично завжди мають ідентичний зміст з висновком експерта) і економії часу, забезпечуючи виконання одного із завдань кримінального судочинства про швидке і повне розкриття злочинів (ст. 2 КПК України)^{3***}.

У ст. 99 КПК зазначено, що відмова в порушенні кримінальної справи настає внаслідок «відсутності підстав для порушення кримінальної справи». Якщо звернутися до історії розвитку кримінально-процесуального законодавства України, то можна прослідкувати, як змінювалися підстави для відмови в порушенні кримінальної справи^{4****3}. Вважаємо, необхідно законодавчо визначити поняття підстав для відмови в порушенні кримінальної справи та визначити перелік статей КПК, де вони були б передбачені.

До числа обставин, що виключають провадження по кримінальній справі, належать обставини, перераховані в частині першій ст. 6 КПК України^{5*****}. На підставі Закону

*** Також важливим є те, що як в ході допиту в якості свідка, так і при складанні висновку експерта, вони попереджаються про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань (ст. 385 КК України), за відмову дати показання про відомі обставини в справі (ст. 385 КК України) та обов'язок не розголошувати дані досудового слідства чи дізнання (ст. 387 КК України), що надасть змоги прийняти законне і обґрунтоване рішення про відмову в порушенні кримінальної справи.

**** Так перелік таких підстав (ст. 6 — 10 КПК) на момент прийняття КПК 1960 року відповідав необхідному обсягу, що охоплював підстави для закриття справи після проведеного розслідування. Не допускалася лише відмова в порушенні кримінальної справи з причин недоведеності участі обвинуваченого у скоєнні злочину (п. 2 ст. 213 КПК). У 1962 році ст. 6 КПК було доповнено п. 9 КПК і введено п. 10, а в 1984 р. — п. 11 цієї статті, уточнено редакцію п. 7, 9 і 10 ст. 6, а також ст. 7 — 10 КПК. У 1977 р. було заборонено відмовляти в порушенні кримінальної справи на підставах, зазначених у ст. 7 — 10 КПК. У 1985 р. ця заборона щодо ст. 8 — 10 КПК була знята, а Кодекс доповнено ст. 13—1, яка дозволяла відмовляти в порушенні кримінальної справи за наявності обставин, передбачених цими статтями / Грошевий Ю.М. Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність // Вісник Академії правових наук України. — 2003. — № 2-3. — С. 695. / Указом Президії Верховної Ради УРСР від 18 березня 1991р. ст. 13—1 була скасована.

***** До них належать: відсутність події злочину; відсутність у діянні складу злочину; пункт 3 ч.1 ст. 6 КПК виключено; внаслідок акту амністії, якщо він усуває застосування

№ 26-70-III від 12.07.2001 року п. 3 ч. 1 ст. 6 КПК виключено. До цієї дати орган дізнання, слідчий приймали рішення про відмову в порушенні кримінальної справи, у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Нині відповідно до ст. 11-1 КПК прокурор, а також слідчий за згодою прокурора на підставі, перебаченій ч. 1 ст. 49 КК України, виносять мотивовану постанову про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Але вважаємо, що для порушення кримінальної справи немає підстав, тому що відсутня суспільна небезпека, а особа, яка вчинила злочин, не виявляє суспільної загрози. Тому пропонуємо поновити положення п. 3 ч. 1 ст. 6 КПК в попередній редакції, а ст. 11-1 КПК виключити. У зв'язку з доповненням КПК України ст. 236-8 потребує уточнення термін підстави для відмови в порушенні кримінальної справи. Підставами для відмови в порушенні кримінальної справи є достатні фактичні дані, отримані під час проведення перевірки одного з приводів до порушення кримінальної справи, вказаних у ч. 1 ст. 94 КПК України, в яких міститься одна з обставин, що виключають продовження в кримінальній справі.

При вирішенні питання про відмову в порушенні кримінальної справи в розпорядженні особи, що приймає таке рішення, нерідко знаходяться матеріали попередньої перевірки. У деяких випадках із самої заяви видно, що порушувати кримінальну справу немає необхідності^{6*****}.

Інша ситуація має місце у випадку, коли заявник, повідомляючи про нібито вчинений злочин, вказує в заяві на конкретну особу як на ту, що вчинила злочин. І хоча з прийняттям нового КК України кримінальна відповідальність за наклеп виключена, громадянин, на якого прямо вказано у заяві або повідомленні про злочин, має право на відновлення його доброго імені, у тому числі й правовими засобами (наприклад, цивільного позову про відшкодування моральних збитків).

Результатом перевірки заяви (повідомлення) про злочин може бути встановлення обставин, що виключають провадження у кримінальній справі. Але в деяких випадках

покарання за вчинене діяння, а також у зв'язку з помилуванням окремих осіб; щодо особи, яка не досягла на час здійснення суспільно небезпечного діяння, одинадцятирічного віку; за примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, крім випадків, передбачених частинами 2, 4 статті 27 КПК; за відсутністю скарги потерпілого, якщо справу може бути порушено не інакше як за його скаргою, крім випадків, коли прокуророві надано право порушувати справи і при відсутності скарги потерпілого (частина 3 статті 27 КПК; щодо померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі є необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за ново-виявленими обставинами; щодо особи, про яку є вирок, що вступив у законну силу, по тому ж обвинуваченню або ухвала чи постанова суду про закриття справи по тій же підставі; щодо особи, про яку є не скасована постановою органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи по тому ж обвинуваченню; якщо про відмову в порушенні справи по тому ж факту є не скасована постановою органу дізнання, слідчого, прокурора.

^{*****} Значущість питання про відмову в порушенні кримінальної справи для кримінально-процесуального провадження вже постає на першому етапі стадії порушення справи — реєстрації заяв і повідомлень про злочини, коли заявник попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину. Установлення в ході дослідного провадження свідомої неправдивості відомостей, викладених у заяві, і відображення цього факту в рішенні про відмову в порушенні кримінальної справи є підставою для порушення кримінальної справи за ст. 383 КК «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину» щодо особи, яка зробила цю заяву. При цьому немає значення, чи була в заяві вказівка на особу, яка нібито вчинила злочин.

одночасно з встановленням таких обставин можуть бути встановлені факти вчинення адміністративних, дисциплінарних або інших правопорушень. У рішенні про відмову в порушенні кримінальної справи ці факти констатуються, і заява згідно з ч. 2 ст. 99 КПК направляється до відповідного органу для вирішення питання про притягнення винних осіб до відповідальності.

На підставі викладеного, наголошуємо на необхідності ретельного, всебічного дослідження обставин, що виключають провадження у кримінальній справі, і неприпустимість прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи в умовах не усунутої інформаційної невизначеності, тому що саме прийняття законного й обґрунтованого рішення про відмову в порушенні кримінальної справи забезпечує вирішення завдань кримінального судочинства передбаченого ст. 2 КПК України. При перевірці законності рішення про відмову в порушенні кримінальної справи прокурори повинні критично оцінювати висновки про відсутність події та складу злочину, потрібно запрошувати заявників для деталізації обставин злочинної події, що відбулася.

З'ясувавши незаконність або необґрунтованість відмови в порушенні кримінальної справи, прокурор вправі прийняти одне з наступних рішень: 1) скасувати постанову про відмову в порушенні кримінальної справи і порушити кримінальну справу; 2) дати письмову вказівку про порушення кримінальної справи; 3) дати письмову вказівку про необхідність перевірочних заходів.

При скасуванні необґрунтованих постанов про відмову в порушенні кримінальної справи потрібно не допускати проведення яких-небудь додаткових перевірок. Адже метою прокурора є не лише завдання порушення кримінальної справи, але й невідкладне проведення першочергових слідчих дій з метою пошуку, виявлення і процесуального закріплення та збереження доказів по справі. Надаючи вказівки про порушення кримінальної справи за наявності ознак складу злочину, прокурор повинен прослідкувати оперативність порушення кримінальної справи з метою попередження дослідчої перевірки.

Серед основних наслідків прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи необхідно виділити такі⁴: 1) направлення копії постанови про відмову в порушенні кримінальної справи прокурору. Вимога міститься в ч. 2 ст. 100 КПК і встановлює для органів дізнання термін для направлення прокурору копії постанови — не пізніше доби з моменту ухвалення рішення; 2) повідомлення про відмову в порушенні кримінальної справи, направлене зацікавленим особам, підприємствам, установам, організаціям (ч. 1 ст. 99 КПК) у письмовій формі, а його копію із зазначенням вихідного номера і дати направлення зацікавленій особі необхідно помістити у матеріали провадження за заявою або повідомленням про злочин^{7*****}; 3) направлення зацікавленим особам копії постанови про відмову в порушенні кримінальної справи. Настає в усіх випадках, незважаючи що заінтересованим особам направляється повідомлення про прийняття даного рішення. Вважаємо, на законодавчому рівні слід закріпити обов'язок направлення копії постанови про відмову в порушенні кримінальної справи в термін 24 годин з моменту внесення даної постанови заявнику, зацікавленій особі, процесуально закріпити право заявника, зацікавленої особи на ознайомлення з матеріалами про відмову в порушенні кримінальної справи. Пропонуємо доповнити ст. 99 КПК України та викласти її у наступній редакції: «За відсутності підстав до порушення кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор чи суддя своєю постановою відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що

***** У повідомленні повинна бути поміщена інформація не тільки про назву прийнятого рішення (про відмову в порушенні кримінальної справи), але й щодо його сутності та підстав відмови (фактичних і юридичних). У разі потреби у повідомленні вказуються відомості про направлення одночасно з відмовою в порушенні кримінальної справи матеріалів для притягнення особи до адміністративної, дисциплінарної або іншої юридичної відповідальності.

повідомляють заявника чи зацікавлену особу протягом доби з моменту винесення даної постанови і роз'яснюють порядок оскарження постанови про відмову в порушенні кримінальної справи та право заявника (захисника) чи зацікавленої особи ознайомитися з матеріалами про відмову в порушенні кримінальної справи». 4) Роз'яснення зацікавленим особам права на оскарження відмови в порушенні кримінальної справи прокурору (ст. 99-1 КПК) або суду (ст. 236-1 КПК) і порядку реалізації цього права. Особі, якій направляє повідомлення про прийняте рішення та його копія, роз'яснюється, кому і в який термін після одержання цих документів (сім днів) може бути оскаржена постанова про відмову в порушенні кримінальної справи.

Негативні наслідки відмови в порушенні кримінальної справи наступають не завжди, що залежить, по-перше, від результатів діяльності на стадії порушення кримінальної справи, а по-друге, від реалізації органом дізнання свого права на направлення заяви (повідомлення) і матеріалів його перевірки для застосування відповідних заходів впливу на правопорушників (ч. 2 ст. 99 КПК).

Кримінальна справа може бути порушена лише за наявності достатніх підстав. Тому будь-яка перевірка кримінальної справи розпочинається з ознайомлення з постановою про порушення кримінальної справи, яка розглядається як процесуальний документ, що виступає підґрунтям для подальшого провадження слідства і дізнання. Щодо обґрунтованості притягнення до кримінальної відповідальності конкретних осіб перевіряється, як правило, при ознайомленні з постановою про притягнення в якості обвинуваченого і постановою про обрання в якості запобіжного заходу — взяття під варту.

При надходженні від слідчого або дізнавача постанови про порушення кримінальної справи і матеріалів перевірки повідомлення про злочин, а у випадку провадження окремих слідчих дій — відповідних постанов і протоколів, прокурор зобов'язаний негайно провести перевірку їхньої обґрунтованості та достатності для винесення процесуального рішення, встановлення обставин, що виключають необхідність порушення кримінальної справи, з'ясувати своєчасність і законність проведення слідчих дій.

Якщо прокурор встановить, що справа порушена без достатніх на те підстав, він своєю постановою повинен відмінити постанову слідчого або органу дізнання. Якщо ж прокурор надає згоду на порушення кримінальної справи, однак швидко повернення матеріалів кримінальної справи слідчому або органу дізнання є неможливим, прокурор повинен повідомити про прийняте рішення по телефону, телеграфу, за допомогою факсимільного зв'язку або електронної пошти (повідомлення по телефону необхідно оформлювати телефонограмою), а постанову про порушення кримінальної справи разом з матеріалами негайно спрямовувати адресату. Тому потрібно стежити за тим, щоб спрямовані повідомлення додавалися органами досудового розслідування до матеріалів справи з вказівкою часу фактичного відправлення та отримання.

КПК України не розкриває процедури порушення кримінальної справи на основі оперативно-розшукової інформації. Терміни перевірки та переперевірки інформації, отриманої оперативно-розшуковим шляхом, також законом не встановлені. У тому випадку, якщо в оперативно-розшукових матеріалах, що надійшли до прокурора, не міститься необхідних даних, що вказують на ознаки вчиненого злочину, прокурор залежно від того, чи вичерпані всі можливості для їх збору, приймає одне з наступних рішень: або відмовляє в наданні згоди на порушення кримінальної справи, або вносить постанову про повернення матеріалів для додаткової перевірки з вказівкою на необхідність виконання конкретних дій.

При вивченні матеріалів кримінальної справи слід з'ясувати своєчасність реєстрації заяв і порядок її порушення. В окремих випадках навіть за наявності ознак складу злочину органи дізнання розпочинають проведення перевірки, не порушуючи кримінальної справи, збільшуючи, подовжуючи таким чином фактичний термін досудового розслідування. Інколи навіть з порушенням вимог закону.

В підсумку, відповідно до ст. 100 КПК України, слідчий і орган дізнання зобов'язані не пізніше доби направити прокуророві копію постанови про порушення кримінальної справи або про відмову в порушенні такої справи. Якщо справу порушено без законних підстав, прокурор закриває її, а у випадках, коли в цій справі ще не провадилося слідчих дій, скасовує постанову про порушення справи. У разі безпідставної відмови в порушенні слідчим або органом дізнання прокурор своєю постановою скасовує постанову слідчого або органу дізнання і порушує справу.

1. *Зеленецький В.* Поняття і природа дослідчого кримінального процесу // Вісник Академії правових наук України. — 2002. — № 2. 2. *Зеленецький В.* Цит. праця; *Лобойко Л.М.* Актуальні проблеми дослідчого кримінального процесу: Автореф. ... канд. юрид. наук. — Х., 1997. 3. *Грошевий Ю.М.* Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність // Вісник Академії правових наук України. — 2003. — № 2-3. — С.98. 4. *Дізнання* в міліції та в митних органах / Є.І. Макаренко, В.М. Тертишник, Л.М. Лобойко і др.: Навч. посібник. — Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2003. — С. 114-120.